

Eggels.

naestlesten Septemb. 1619

Dooreluchtige hoochgeborens Vorst, Genadighe heere

Esjo de Zeydeline garnisoens dezes quartier -
geheel qualijck boorsis zyn dan voer ende Lonten
veroorjaekt soo door verscheijden doortoghts des Princes
van Brandenburg onlangs gesejdt ael doof die -
in langge wyl daer dan niet besocht s zys gevoord
hebbes de hantteirke Comp. ende officieren Inds -
lande bantir march garnison houdende mij besocht
ende des besochts uwe Vorst. ^{tu} aequere te
wille van tueren. Desse oisnere onderdanige
spurende hier in uwe wille, boorsis dat wij
dequaten moge wils uwe W. Ex. ^{tu} ende de lande
in des doornialle, occurrentis te diens. Deser
dalle, da gae, d' sprengs, saderes, door tot besichtigge
vande noerde te ael zynde d' outste Cap. s. Deser
quartiers spout wende, waer toe ick mij allet
meer sijnge, geerne sal eacts employen. Indis -
uwe Vorst. ^{tu} sijnge mij daer toe te d' sijnge
met sonder arte ofe en t' onnue aegier te concluden
ge Cap. s. Eeders za: goda, geest. Waer toe
ick mij (soe sijn geve) daer toe Vorst. ^{tu} sijnge
oetmoedee / Recommandere, uwe ^{tu} sijnge

Hier mede

Dooreluchtige hoochgeborens Vorst, Genadighe -
heere. Ende bewaeringe. Godes bevelende ende langdurige
Langdurige geestelike ende boorspedige regeringe
wensjende. Datum, Calens deses, naestleste Septemb
1619

uwe Vorst. ^{tu} sijnge
Onderdanighe ende getrouwe
dienaer.

J. van Eggel

Handwritten notes in the left margin, partially illegible.

Doorluchtige hoochgeborens vorst, genadighe heere

Alsoo de respective garnisoenen deses quartiers geheel qualijck voorsien zijn van polver ende lonten, veroorsaect soo door verscheijden doortochten des princen van Brandenburg onlangs geschiet als door dien in langhe wij daer van niet versocht en zijn geworden, hebben de tsamenlicke compagnie ende officieren inden lande van der marck garnisoen houdende mij versocht ende doen versoecken uw vorstel. Excellentie alsulcx te willen remonstreren. D'selve oversulcx onderdaniglijk versouckende hier inne alsoo te willen voorsien dat wij bequaem mogen wesen uwe V. Excellentie ende de landen in alle voorvallen ende occurrentien te dienen. Alhier vallen dagelijks verscheijden saecken voor tot verrichtinghe van de welcke ick als zijnde d' outsche capiteijn in dese quartiere versocht werde, waer toe ick mij in aller neersticheit geerne sall laeten employeren indien uwe Vorst. Excellentie gelieft mij daer toe te verstercken met eene acte ofte last omme alhier te commanderen gelijk capitein Gelder zaliger gedaen heeft. Waer toe ick mij (gelijck voor desen) aen uwe Vorstel. Excellentie oitmoedelijk recommandere, uw Excellentie

Hiermede

Doorluchtige hoochgeborens vorst genadighe heere, inde bewaeringe Godes bevelende ende langdurige gelucksalige ende voorspoedige regeringe wenshende, datum Caemen desen naestlesten September 1619

Uwe Vorstel. Excellentie

Onderdanighe ende getrouwe dienaar

w.g. Johan Eggels

Een brief aan de prins

Talloos zijn de liefhebbers die in de archieven naar hun voorouders speuren. Hoe mooi is het dan om een van je voorvaders een plaats te kunnen geven in de wereld-geschiedenis. Het overkwam Hanneke Eggels, die ontdekte dat haar voorvader kapitein Johan Eggels in het leger van prins Maurits diende ten tijde van het Twaalfjarig Bestand.

Een inspirerend moment in het onderzoek naar mijn voorouders was de blik op een handgeschreven brief voorzien van lakzegel en wapenafdruk van kapitein Johan Eggels. Kapitein Eggels vocht tijdens de Tachtigjarige Oorlog aan de zijde van de prins. Zo was hij betrokken bij de verdediging van Oostende in 1602 – 1604 en bij het beroemde Beleg van Breda in 1624.

Vijf jaar eerder was hij gelegerd in het Brabantse Chaam. Op 29 september 1619 schreef hij vandaaruit een brief aan prins Maurits. Het papier van Eggels' missive was teer, dun en gekwetst. Na het schrijven was de brief in zessen gevouwen en daarna aan de randen gerafeld geraakt door gebrekkig vervoer via de veldpost. Ging dat te paard, per ijlbode of met de postkoets? Gezien de urgentie van de inhoud – de landsverdediging is toch een zaak van leven en dood – moeten we aan het eerste denken. De handtekening onderaan gaf mij een schok van herkenning. Wat was dat een vertrouwde aanblik! Een kleine vier eeuwen vielen weg. De brief werd in een documentenmap uit

het archief gebracht met een rode sticker erop geplakt. Bij lezing van de aanhef en vooral toen een van de medewerkers van het archief het handschrift van Eggels wist te ontcijferen en de inhoud in sneltreinvaart op zijn antieke schrijfmachine transcribeerde, sprong mijn hart op van opwindning.

Kapitein Eggels schreef de prins namens de garnizoenen van de Mark, dat zij nog maar weinig buskruit en lonten hadden en lang niet waren voorzien van nieuwe voorraad. Graafschap de Mark behoorde tot de gebieden even over de grens met Duitsland, die ernstig te lijden hadden gehad onder de doortochten van de vorst van Brandenburg.

In één moeite door beveelt Eggels zichzelf aan bij prins Maurits. In hertaling: 'Alhier gebeuren dagelijks verscheidene zaken tot verrichtingen van dewelke ik zijnde de oudste kapitein in dit kwartier om hulp verzocht werd, waartoe ik mij in alle vurige ijver gaarne geheel wil laten tewerkstellen indien uwe Vorst. Excellentie gelieft mij daarvoor te versterken met een akte of mandaat om alhier bevel te voeren.'

Bestand in gevaar

Kapitein Eggels en de garnizoenen van zijn kwartier hadden hun buskruit verschoten tijdens de verschillende doortochten van de vorst van Brandenburg, een bondgenoot van de Republiek en een volle neef van Maurits. In het begin van het Bestand al was de toestand in een aantal kleine hertogdommen en de graafschappen in het Duitse Rijnland bijzonder kritiek. De hertog van die gebieden was in 1609 zonder nakomelingen overleden. Dat leidde tot een strijd tussen de keurvorst van de Palts en de protestante keurvorst van Brandenburg, waarbij ook

de Republiek en de Oostenrijkse Habsburgers betrokken raakten.

De Oostenrijks-Habsburgse keizer Matthias liet de vesting Gulik (ter hoogte van Aken) veroveren om later zelf een opvolger te kunnen aanwijzen. Voor de Republiek was het onverteerbaar dat de gebieden aan haar oostgrens in Habsburgse handen dreigden te komen en katholiek zouden worden. Te meer omdat hier ook al de bisdommen Munster, Keulen en Trier lagen. Daarom kwam de Republiek op voor de protestantse kandidaat. Prins Maurits bezette Gulik, daardoor dreigde een oorlog op twee fronten: met de Oostenrijkse Habsburgers aan de oostgrens en met de Spaanse Habsburgers aan de zuidgrens. Het Bestand liep gevaar. Het Verdrag van Xanten in 1614 voorkwam op dat moment een totale oorlog. Volgens dat verdrag werd het bestuur in het hertogdom Kleef en de in de graafschappen Mark en Ravensberg voortgezet door Brandenburg. Zijn tegenstander kreeg de hertogdommen Berg en Gulik. Maar daarvoor was een hoge prijs betaald, zoals blijkt uit de brief van kapitein Eggels.

Oorlogstuig

Een half jaar na de brief van Eggels, in de zomer van 1620, stelden de Nederlanders vast dat het Bestand 'in 't beginsel van 't aenstaende jaar gaet expireren': het leger moest op oorlogssterkte worden gebracht. De prins was op zijn goed opgeleide manschappen zo zuinig mogelijk en voorzag zijn leger te Chaam uit het oogpunt van humanitaire efficiëntie in ieder geval van munitie. De prinsgezinde kapitein Eggels kreeg van Maurits zijn gevraagde oorlogstuig in 1619, zo valt op te maken uit een moeilijk leesbare aantekening over geleverd buskruit in de marge van de brief uit het Nationaal Archief.

Tot slot een opmerkelijk vermoeden. Gezien Eggels' wapen in het lakzegel, een getopte burcht met uitkomende engel, en gelet op de briefondertekening met de wens de 'doorluchtige hoochgeborene vorst, genadighe heere, in de bewaeringe Godes bevelende' was Eggels zelf, net als zijn Limburgse voorouders, waarschijnlijk katholiek. Dit illustreert de complexiteit van de twisten van de protestante Staten tegen het katholieke Zuiden tijdens de Tachtigjarige oorlog.

Of Eggels van zijn vorst ook het bevel heeft gekregen over de 'tsamentlicke compagnien ende officieren inde lande van de marck' vertelt de historie niet. Eggels was bij het 'expireren van het Bestand' in 1621 weer vertrokken naar het slagveld. Of hij sneuvelde in het Staatse leger bij Breda, in een gevecht aan het zuidfront of aan het oostfront ter verdediging van belangen van de Republiek tegen de Habsburgers, dat verdwijnt in de geschiedenis.

Drs. Hanneke P.F.J. Eggels is
dichter/essayist. www.eggels.com

Bronnen

Missive Kapitein Johan Eggels,
Nationaal Archief, 1.01.19, inv.nr.
585/1619.
Prof. Dr. S. Groenveld e.a. *De
Tachtigjarige Oorlog. Opstand en
consolidatie in de Nederlanden
(ca. 1560 – 1650)*, Zutphen, 2008.